УДК 81:008

МОВА ПЕРАМОГІ: ПРЫКАЗКІ І ПРЫМАЎКІ Ў КАНТЭКСЦЕ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

А.А. Мелех, Д.Д. Сяргеева, 10 “А” клас, **Р.А. Цярэшка**, 11 “Б” клас
Навуковы кіраўнік – **Н.У. Магер**, настаўнік
Ліцэй Палескага дзяржаўнага ўніверсітэта

Свята Вялікай Перамогі з’яўляецца найважнейшай часткай агульнай гісторыі народаў былога Савецкага Саюза, аб’яднаных імкненнем захаваць гістарычную памяць аб Вялікай Айчыннай вайне і перадаць яе наступным пакаленням. Менавіта таму ў год 80-годдзя Вялікай Перамогі мы вырашылі прааналізаваць беларускія прыказкі і прымаўкі, складзеныя ў час Вялікай Айчыннай вайны.

Прыказкі і прымаўкі, створаныя за гады Вялікай Айчыннай вайны, праўдзіва адлюстравалі:

героіку ваенных гадоў:

Народ таго заве героем, хто б’е фашыстау смертным боем.

Пераступілі фашысты наш парог ды асталіся хто без рук, а хто без ног.

Разагнаўся фашыст на нашу зямлю, ды паслізнуўся, што не ўстаў.

Фашысты колькі ішлі на Бягомль, столькі назад беглі бягом;

усенародны патрыятычны ўздым:

Лепей смерць на полі, чым мукі ў няволі.

На радзіме і паміраць лягчэй.

Усякая птушка свае гняздо бароніць;

бязлітасную барацьбу савецкіх людзей з фашысцкімі захопнікамі:

Дасі фашысту ў рабро - зробіш сабе дабро.

Для нас капаюць ямы, ды лягуць у іх самі.

Не мялі языком, а калі штыком.

Раней Гітлер выцягне ногі, чым даб’ецца перамогі.

Смела ідзі ў бой - Радзіма за табой!

Хочаш шчасця для рабочых і сялян - ідзі ў атрады партызан.

Штык савецкі - у жывот нямецкі.

У прыказках адлюстроўвалася лютая нянавісць савецкага народа да гітлераўскіх катаў, да іх войска, да іх “новага парадку”:

Абяцаюць зямлю - надзяваюць пятлю.

Гітлеры ды Чэрчылі - чэрці адной шэрсці.

Дзень пражыць - фашыста ўлажыць.

Кожнай фашысцкай гадзіне вісець на перакладзіне.

Кожнаму воўку ў горла па асколку.

Новыя парадкі - пятля ды падаткі.

У фашыста рот чорны.

Фашыст за сталом - свіння ў карыце.

Прыказкі праславілі воінскае майстэрства савецкіх людзей, знаходлівасць нашых воінаў у баі, іх розум і вытрымку:

Для фашыста па ўсёй Беларусі Удранкі (прыказка ўзнікла ў Маладзенчыскім раёне пасле разгрому партызанамі вясною 1943 г. нямецка-фашысцкага гарнізона ў пасёлку Удранка, які ў прыказцы звязалі з рускім дзеяясловам *удрать*).

Мы і там, мы і тут - так і Гітлеру капут.

На фашыста і вяроўка - зброя.

На фашыста і камяня - зброя.

Партызан не разбіраў, чым фашыста-гада біць.

Цёмная ночка - дзень партызанскі.

Савецкі народ захаваў у кароткіх і трапных азначэннях славу сваёй зброі, сваіх перамог, сваіх подзвігаў, свой гераізм, які змятае на сваім шляху ўсе перашкоды:

Ад нашага «ўра» дрыжэла немчура.

Гітлер Берлін прасвістаў, а Масквы не дастаў.
Гітлеры ды Чэрчылі не раз ад злосці (зайздрасці) енчылі.
Жартаваў воўк з канём, ды у жмені зубы панёс.
Ішой да нас ваякам, а назад папоўз ракам.
Ішой кустамі Карл па кашу - і дух спусціў ад кулі нашай.
Крычаў, крычаў «гоп» ды схапіў кулю ў лоб.
Не хапае толькі ног: ногі пад Масквою.

Прыказкі і прымаўкі існавалі на фронце з першых дзён Вялікай Айчыннай вайны. Яны друкаваліся ў газетах і часопісах, распаўсюджваліся ва ўлётках, уваходзілі ў паўсядзённае жыццё дзейнай арміі. Савецкі народ паставіў гэтыя трапныя і мудрыя выслоўі на службу Радзіме. Прыказкі служылі фронту і ў вялікай колькасці ўзнікалі на фронце.

Прыказкі і прымаўкі нараджаліся ў бітвах на працягу ўсёй вайны. Яны пераходзілі з вуснаў у вусны, асядалі ў памяці савецкіх воінаў і служылі ім баявымі лозунгамі. Вось некалькі прымаўак якія склаліся на фронце і гаворачых аб магутным пачуцці патрыятызму:

З роднага боку і варона мілая.
Кожнаму дразду жаль па сваім гнязду.
У роднай староначцы птушачкі пяюць, а ў чужой староначцы часта слёзы льюць.

Народ любіць адвагу. Ён апявае герояў, людзей, якія не здрыгануцца ў баі, акружаныя ворагамі, не здадуцца. Пра такіх герояў-патрыётаў на фронце створана мноства сказаў, песень, прыказак, прымавак. Усе яны заклікалі воінаў не баяцца смерці, выхоўвалі ў іх веру ў жыццё, у перамогу:

Народ таго заве героем, хто б'е фашыстау смертным боем.
Дасі фашысту ў рабро – зробіш сабе дабро.
Малая граната, ды многа толку.
На рацэ Удра падалі фашысты ад аднаго нашага "ўра".
Смела ідзі ў бой – радзіма за табой.
Штык савецкі – у жывот нямецкі.

Усё гэта служыла асноўнай мэце: узнімаць баявы дух воінаў, падтрымліваць у іх наступальны парыў, умацоўваць іх волю да самай рашучай, упартай барацьбы з ворагам за нашы родныя гарады і вёскі, за нашу Радзіму. Вось найболей распаўсюджаныя заклікі дывізіённых і вайсковых газет, якія існавалі ў жывой гаворцы франтавікоў:

У зямлянках і бліндажах, на маршы і на прывалах - усюды жыла вусная народная творчасць, узнімаючы настрой савецкіх воінаў. У ім гучалі непераможная воля да барацьбы, згуртаванасць, яднанне савецкіх людзей у абароне сваёй Айчыны.

Вайна, якую на працягу чатырох гадоў вёў савецкі народ супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, завяршалася. Народ перамагаў блізкую перамогу. Слова "перамога" гучала з невымоўнай сілай. Яно было на вуснах у кожнага савецкага грамадзяніна, у кожнага воіна. Яно дадавала сілы, акрыляла савецкіх людзей, узмацняла ў войсках Савецкай арміі наступальны парыў, які знайшоў адлюстраванне ў такіх франтавых прыказках і прымаўках:

У Пцічы ракаў напладзілася: багата фашыстаў патапілася.
Тут былі фашыстам куры, тут былі ім і хаўтуры.
Не хапае толькі ног: ногі пад Масквою.
Мы і там, мы і тут – так і Гітлеру капут.

Творцамі і носьбітамі франтавога фальклору былі людзі разнастайных ваенных прафесій, спецыяльнасцей, рознага культурнага ўзроўню. Адгэтуль і разнастайнасць і featured рознабаковая тэматыка, якія існавалі ў войсках прыказак і прымаўак. Многія прыказкі і прымаўкі, створаныя ў гады вайны, застануцца выдатнымі помнікамі гераічнай гісторыі савецкіх людзей, будуць доўга служыць напамінам аб доблесці савецкіх воінаў, аб іх геройстве, славе і бясстрашнасці.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Беларускія прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы / склад.Ф. Янкоўскі. – Мінск: Навука і тэхніка, 1992. – 493 с.

2. Маслова В.А. Введение в лингвокультурологию. М., 1997